

I.

A KÖNYVTÁR ÉLETÉBŐL

Az Országos Széchényi Könyvtár működése 1961—1962

BEVEZETÉS

Két évről összevont évkönyvet adunk ki, ezért beszámolóinkban is mind az 1961. mind az 1962. év munkáját ismertetjük. Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a nemzeti könyvtár mindkét évben ellátta az ország kulturális és tudományos életében ráháruló fontos feladatokat, amennyiben használati és muzeális céllal egyaránt gyarapította gyűjteményeit, évenként kb. 80 000 olvasó számára biztosította a tanulás, művelődés és tudományos kutatás lehetőségét, kibocsátotta a magyar könyv- és folyóirattermés bibliográfiáit, elvégezte a központi helyzetéből adódó könyvtárközi és nemzetközi teendőket, gondoskodott a könyvtárügy továbbfejlesztéséről.

A legfőbb nehézséget mindkét évben az jelentette, hogy a folyamatos munka egybeesett az új, várbeli épületbe való átköltözés igen bonyolult szakmai előkészítésének problematikájával. Miközben a felkészülés műszaki oldala tervszerűen folyt tovább, a régi hiányosságok felszámolásában nem haladtunk a kellő ütemben előre, márpedig elengedhetetlen követelmény, hogy Közép-Európa egyik egkorszerűbbnek szánt nemzeti könyvtári épületébe ne elavult munkamódszereket vigyünk magunkkal. Beszámolóink egyes fejezeteiben e problémákra kitérünk, itt csak példaként említjük a nagytömegű, egyelőre pincékben tárolt állományrészeket, a tervezett olvasótermi hálózathoz szükséges nagy-szabású kézikönyvtár ügyét, a katalógusok jelenlegi rendszerének átalakítási tervét és a szükségessé vált raktározási reformot. Mindezekben a beköltözés időpontjának viszonylagos közelségéhez képest döntő eredményeket az elmúlt két évben még nem értünk el, főleg a változatlanul súlyos helyviszonyok, valamint személyzethiány következtében.

Ki kell emelnünk viszont a folyamatos munka általában zökkenőmentes ellátásán kívül azokat az ugyancsak fontos eredményeket, melyek az eddigi szolgáltatásokat kibővítették vagy jobbá tették. Kidolgoztuk a könyvtár funkcióinak korszerű rendszerét, tisztáztunk számos elvi kérdést, különösen a három osztályunkon lefolytatott belső vizsgálatokkal kapcsolatban. Új leltári rendszert vezettünk be és javítottuk a gyarapítási munka minőségét, gyorsítottuk a feldolgozást. 1961-től kezdve házilag állítjuk elő és kéthetenként bocsátjuk ki a *Magyar Nemzeti Bibliográfiát* és kiadásra előkészítettük a *Magyar Könyvészet 1945—1960 c.* retrospektív kumulatív bibliográfiát. Életbeléptettük az Ügyrendi Szabályzatot, a legtöbb osztály elkészítette a saját ügyrendjét. Felmértük és nagyjából feldolgoztuk a rendezetlen anyagokat. Az olvasóteremben új szabadpolcos kézikönyvtárat állítottunk fel. Jelentős sikernek könyvelhetjük el a *Külföldi könyvek országos gyarapodási jegyzéke c.* kiadvány két soro-

zatban, havonta rendszeresen történő megjelentetését. Előkészítettük a közművelődési könyvtárak nagytömegű fölös anyagának átvételét, növeltük a külföldi csere és kölcsönzés forgalmát.

Mindkét évben némileg előrehaladtunk technikai téren is: új raktárakat építettünk, új gépeket szereztünk be, korszerűsítettük és szépítettük az olvasói tér berendezését és világítását, jelentős idegenforgalmi és kulturális központtá fejlesztettük a keszthelyi Helikon könyvtárat. Szervezeti téren kisebb módosításokat hajtottunk végre, leraktuk az új Igazgatási osztály alapjait, javítottuk a dolgozók korösszetételét és bérezésüket, továbbfejlesztettük a belső továbbképzést és a felsőbb hatóságokkal, a Pártszervezettel és Szakszervezettel együttműködve, végeredményben tervszerűbbé és magasabb színvonalúvá tettük a munkát. Fontos kezdeményezésként a Könyvelosztó egyik részlegében és a Könyvtárközi Kölcsönzésen szocialista munkabrigád jött létre, melyek eredményei igen biztatóak.

G Y A R A P O D Á S

A könyvtár állományának gyarapítása nagyjából a kitűzött terveknek megfelelően történt. Mindkét évben nagy mennyiségű és részben igen értékes anyaggal gazdagodtak a gyűjtemények.

A *Gyarapítási osztály* munkamódszereit 1961 őszén egy belső bizottság részletesen felülvizsgálta, a megállapított hiányosságok kiküszöbölése meg is indult. A gyűjtőköri elvek kikristályosodását szolgálta a gyűjtőköri szabályzat módosítása. Lényeges reformként megvalósult a leltározás új rendszere, melynek lényege az, hogy az állomány nyilvántartása kettős síkon történik: egyrészt a gyűjteményfajták szerint decentralizált egyedi címleltárakban, másrészt az egységes, központi csoportos leltárban. 1962-ben a könyvek már az egyedi leltározás előtt kapták jelzeteiket és így azok bevezethetők voltak a leltárba. Létrejött a folytatásos művek nyilvántartása újonnan beszerzett korszerű kardex-szekrényekben. Folyamatossá vált a Feldolgozó osztálynak hetenként történő könyvátadás is.

Az új épületre való felkészülés tervei között szerepelt a 80 000 kötetre tervezett olvasótermi szabadpolcos kézikönyvtár címanyagának összeállítása, ebben az irányban azonban kevés történt. A Vas-utcai pincében tárolt, 130 000 kötetet meghaladó második, — a Várban használatinak szánt — példánysorozat felállítására megfelelő új helyiség hiányában nem kerülhetett sor. Akadozott a tervszerű példányszámgyarapítás és a visszamenőleges hiányfeltárás. Más, ugyancsak fontos munkatervi pontok viszont megvalósultak: A Zártolt Kiadványok Tára anyagának leltározása, az ideiglenes letétek rendezése, a dezideráták kiértékelése, stb.

A beérkezett anyag összetételét illetően a kötelepéldány-beoszolgáltatásnak döntő szerepe volt. Változás e téren annyiban történt, hogy 1962 májusa óta egyes meghatározott belföldi nyomtatvány-kategóriákat csak egy példányban gyűjtünk. A vétel és csere útján történő aktív szerzeményezést a minőség fokozott figyelembevétele jellemezte. Az állománygyarapítási hitel 1962-ben magasabb volt mint 1961-ben, de minthogy a vásárolt tételek átlagára emelkedett, a beszerzett mennyiség lényegesen nem változott.

A külföldi hungarikumok beszerzése a két év alatt folyamatosan fokozódott, nyugatról főleg vétel, szocialista országokból elsősorban csere újtán. A rokon- és szomszédnépek reprezentatív irodalmának beszerzése főleg csere újtán erőteljesen növekedett, kiszélesedett a nyugati antikvár könyvbeszerzés és sikerrel pótlódtak a segédkönyvtári hiányok is.

A *Hírlaptár* gyarapítási munkájában legjelentősebb eredmény volt a külföldi hungarikák beszerzésének újjászervezése: országok szerint cédulakatalógus készült, a Zárolt Kiadványok Tárából érkező periodikák nyilvántartására kardex-nyilvántartás létesült. A visszamenőleges hungarika szerzeményezés megindítása céljából összeállítottuk a külföldi címek külön katalógusát. A jelenleg is létező hungarika-periodikumok hiányainak feltárása 1952-ig visszamenőleg megtörtént.

Egyébként 1962 folyamán a Hírlaptárat is belső bizottság vizsgálta felül, mely kihatott a gyarapítási munkára is. Ennek nyomán a kardex-nyilvántartásban kisebb módosításokra került sor, a periodika egyedi leltárat alkalmassá tettük a teljes évfolyamok és a szórványszámok, valamint a hungarikumok kimutatására. A gyarapodás mennyiségi adatai mindkét évben valamivel a tervszám alatt maradtak, a szerzeményezés minőségének emelkedése mellett.

A *jelentősebb könyv- és periodikaszerzemények*: A Zsirai-gyűjtemény eddig beiktatott 500 tétele, fontos könyvészeti, ideológiai, irodalmi, néprajzi, zene- és színháztudományi, művelődéstörténeti művek. Mindkét évben több kiemelkedő jelentőségű könyvritkaság került az állományba. A modern könyvgyűjtemény is több száz ritkasággal gazdagodott. Igen sok jelentős összefoglaló mű, sokkötetes katalógusok, bibliográfiák, lexikonok, enciklopédiák érkeztek a szomszéd országokból és egyéb európai országokból egyaránt.

A periodikumok közül: az „Életképek” (1844—1848) c. folyóiratot, a „Mohikán” c. eddig ismeretlen hadifogolyújságot, az „Orosháza és vidéke” c. bibliográfiákban eddig nem szereplő újság 1920. és 1947—49. évfolyamait és a „Heimokousa-Testvérnép” (Helsinki, 1942—43) c. kétnyelvű folyóiratot említjük.

A különgyűjtemények gyarapodásának fő forrása ugyancsak a kötelese példány-beszolgáltatás volt. Az alábbiakban a vásárlások, hagyatékok, ajándékok fontosabb eseteit említjük.

A *Zeneműtár* gyarapításában az értékes Liszt- és Dohnányi dokumentumokon kívül Buttykay Ákos zeneszerző hagyatéka, a Fővárosi 3. sz. Zeneiskola kottatára, továbbá a Székesfővárosi Énekkar és Kodály kapcsolatainak történetét összefoglaló Karvas Viktor-féle gyűjtemény emelkedik ki.

A *Kisnyomtatványtár* által 1961-ben vásárolt tételek között számos történeti vagy művészeti darab volt (Bartók, Kodály, Liszt műsorok, értékes ex librisek, rézkarcok, az Országos Levéltártól átvett plakátgyűjtemény). 1962-ben csökkent a vétel, de növekedett az ajándékok átvétele. (XVIII. századi nagyszombati rézmetszetek, ritka képeslapok, stb.).

A *Térképtár* 1961-ben több, ma már ritka hungarika térképpel és modern standard atlaszokkal gyarapította állományát. 1962-ben a kínálat csökkent, de így is sikerült néhány régi külföldi és kéziratoss magyar vonatkozású térképpel a Tárát gazdagítani.

A *Színháztörténeti osztály* jelentős vállalkozást indított a vidéken és a környező államokban fellelhető színházi zsebkönyvek és színlapok mikrofilmezése érdekében. Eddigi fontos eredmény az 1962-ben Erdélyben készített 2000 felvétel-

7400 kép került a gyűjteménybe a Magyar Foto Vállalattól és említésre méltó Varga Mátyás díszletterveinek megvásárlása is.

A *Kézirattár* állománygyarapítása 1961-ben az előző évinek kétszerese volt. Kiemelkedtek: Hajnóczy József börtönirásai, Besse János, Eötvös József, Zichy Mihály, Liszt Ferenc, Petőfi Zoltán levelei, Ady-korrektúrák, hagyatékok. 1962-ből említendők: Széchényi Ferenc, Széchényi István, Mészáros Lázár, Vörösmarty, Gárdonyi, Hatvany Lajos, Károlyi Mihály levelei, Kóshalmi Béla tanácsköztársasági dokumentumgyűjteménye, Liszt, Grieg, Brahms levelei, Dohnányi-, Medgyessy Ferenc stb. hagyatécai.

A *Régi és Ritka nyomtatványok Tára* 1961—62-ben 11 ősnymtatványt, 36 régi magyar könyvet, 179 XVI. századi külföldi művet, 71 újkori ritkaságot, 5 régi hungarikát szerzett be.

A *műemlékkönyvtárak* gyarapodása az új gyűjtőkori elvek hatására lelassult, illetőleg összetételében módosult. A keszthelyi Helikon könyvtár fontos kézikönyvek beszerzése mellett elsősorban a Balaton-gyűjtemény gazdagításán fáradozott, mely 1962 végén már 1500 kötetből és kb. 2000 egyéb dokumentumból állt. Keszthelyre került a 900 kötetes értékes Nádasd—Ladányi gyűjtemény és az Eszterházy-anyag is. A zirci könyvtár gyarapodása az előző évekhez képest csökkenő irányzatú volt, a gyöngyösi könyvtár ugyancsak kis számban vett át új tételeket.

A *Mikrofilmár* állománya elsősorban saját dokumentumaink felvételével gyarapodott. Ezen kívül, mindkét évben számos felvétel készült más könyvtárak hungarika anyagáról is.

F E L D O L G O Z Á S

A *Feldolgozó osztályon* különösen megmutatkozott a rekonstrukciós, átszervezési munkák és a folyamatos tervmunka közötti kettősség. A kurrens munka területén mindkét évben a teljesítések valamivel a tervezett számok alatt maradtak, ez azonban hátrányosan nem éreztette hatását, sőt lehetővé tette egy sor kisebb-nagyobb reform megvalósítását. A kötelespéldányanyagot mindkét évben a Bibliográfiai osztály dolgozta fel. Az előző évről visszamaradt problematikus tételek rendezésétől és bizonyos új kísérletek elvégzésétől eltekintve nem folytatódott az ún. „müncheni” anyag rekatalogizálása.

A fontos eredmények közé soroljuk a feldolgozó szalag sürgős és kevésbé sürgős folyamatokra való beosztását, egyes „elfekvő” állományrészek feldolgozását, a Zárolt Kiadványok Tára számára rendszeresen végzett rekatalogizálást, a régi olvasótermi anyag feldolgozását, a naptárak rendezését, a Bibliográfiai osztály címleírásainak folyamatos revízióját, valamint számos ésszerűsítés bevezetését, melyek a jobb munkaszervezet megteremtését célozták (pl. a segédkönyvek, az ún. kettőspontos példányok, a magyarországi különlenyomatok és a folytatásos munkák egyszerűsített feldolgozása stb.).

Ami a katalógusok rekonstrukcióját illeti, igen sokrétű, értékes, a későbbi munka szempontjából jelentős elvi elemzés, felmérés indult meg. Az eredmények munkaerők hiánya folytán egyelőre szerények voltak, a katalógusrendező és kiegészítő munka főleg kísérleti jellegű maradt. A szolgálati betűrendes katalógus kontroll-munkára való alkalmassá tétele érdekében felmérések folytak és kidolgozást nyertek a szükséges szabályzatok. Az olvasói betűrendes katalógus rekon-

strukciója során csupán az első felmérésre került sor. A szakkatalógus átszerkesztése mindkét évben folytatódott ugyan, de a közbejött sok személyzeti nehézség miatt ez a nagyszabású munka az egész vállalkozásnak kb. a feléig jutott el 1962 végén. Mindezekon felül az osztály foglalkozott a katalógusépítés távlati tervével is.

Már 1961-ben megindultak és 1962-ben is folytatódtak a kísérletek a katalóguscédulák Xerox-offset rendszerű sokszorosításának bevezetésére, az alkalmas technikai eszközök hiányában azonban ez a probléma még nem oldódott meg.

A *hírlaptári* feoldolgozó munka mindkét évben megnyugtató ütemben haladt. A részletes címleírás teljesítése az előirányzatnál magasabbak voltak, az egyszerűsített címleírásban és a cédulabeosztásban lemaradás keletkezett, végeredményben azonban az anyag restancia nélkül feldolgozást nyert.

1961-ben elkészült az 1920—1944. évek kronológikus katalógusa 6 példányban és bekötve az olvasók rendelkezésére áll. A hírlaptári felülvizsgálat javaslatai nyomán megindult a kollacionálási munka átszervezése.

A *Zeneműtár* kidolgozta egy új típusú, speciálisan zenei szolgálati és közönségkatalógus alapelveit, valamint egy zenei minta-betűrend segítségével megkezdte fő katalógusának revízióját és elkezdte a modern hanglezkatalógus elveinek tisztázását is. A *Kisnyomtatványtár* elkészítette a kötelepéldányokból származó metszetek katalógizálásának tervét és a beérkezett anyag feldolgozását már e szerint végezte. A *Térképtár* elkészítette az országos központi térképkatalógus előtervét. A *Színházörténeti osztály* feldolgozta a Nemzeti Színház irattárától átvett anyag egy részét és jelentősen fejlesztette katalógusait.

A *Kézirattár* áttért az anekta-gyűjtemény numerus kurrens szerinti katalógizálására. A tár felülvizsgálata 1962-ben fényt vetett arra, hogy a feldolgozás munkája némileg szétaprózódik. A kurrens anyag teljes katalógizálása mellett folytatódtak az újkori latin és német kéziratok rekatalógizálási munkái, ezek során azonban nem várt nehézségek, Hajdú Helga távozása folytán személyzeti problémák is felmerültek. Eredményesen folytatódott a kézirat-bibliográfiai katalógus, az országos központi kéziratkatalógus és a verslexikon szerkesztése.

A *Régi és ritka nyomtatványok tára* a kurrens feladatok ellátásán kívül számbavette a fel nem dolgozott anyagot, kimutatta a RMK művekhez kolligált nem RMK műveket, az OSzK-ban már meglevő ősnymtatványokat ill. vetustissima anyagot más könyvtáraknak átadta és a bevezető tanulmány kivételével 1962 végére sajtó alá rendezte az országos központi ősnymtatványkatalógust.

A *Mikrofilmtár* az év közben készített anyagok feldolgozásán kívül összeállította a hírlapokról készült mikrofilmek jegyzékének kéziratát.

A *műemlékkönyvtárak* feldolgozó munkájára a látogatóforgalom növekedése rányomta bélyegét. A keszthelyi könyvtár csak télen végezhet feldolgozó munkát és még 22 000 kötet vár rekatalógizálásra is. A gyöngyösi könyvtár teljesítette feldolgozási tervét; a zirci könyvtárnak ez az említett oknál fogva nem sikerülhetett maradéktalanul.

BIBLIOGRÁFIAI MUNKA

A könyvtár legfontosabb bibliográfiai szolgáltatása, a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* kibocsátása, melynek gyökeres reformja 1961. január 1-én életbelépett. Hosszú előkészítés eredményeként a kurrens nemzeti bibliográfia a Bibliográfiai

osztály kurrens csoportjának szerkesztésében, Vari—Typer szedőgépen Xerox-offset eljárással készül és az 1961. év második negyedétől kezdve félhavonta jelenik meg. Ezzel sikerült a magyarországi nyomdatermést a legszorosabban nyomon követni és a friss megjelenés tekintetében számos fejlett európai országot e téren magunk mögött hagyni. 1962 óta a bibliográfia anyaga kibővült a hanglemezek címléírásával is.

A bibliográfia házi előáltásával a Vari—Typer leírás alapjául szolgáló kéziratok felhasználhatók lettek egyéb bibliográfiai munkákhoz is. Ezek közül sokszorosítási kapacitás hiányában nem jelenhetett meg az egyébként előkészített 1962. évi kumuláció, amit viszont némileg pótol az 1961. évi mutató. Párhuzamosan lehetővé vált a másodfokú bibliográfia anyagának gyűjtése. (Az Unesco anyagi támogatásával szerkesztett 1958—1960. évi anyag 1962 októberében nyomdába került.)

Amint említettük, a kurrens kötelességanyag teljes feldolgozása a Bibliográfiai osztály munkája volt, kivéve a zeneműveket és térképeket, melyekről az illetékes különgyűjtemények készítettek címléírásokat. Ugyanezen osztály vette át a szekunder jellegű egyedi feltárást nem kívánó kiadványok napi leválasztását és kidolgozta a csoportos feldolgozás módszereit. Az ÁKV számára készített címléírások, az előző évekhez képest a kiadványok szélesebb körére terjedtek ki.

A Bibliográfiai osztály, valamint a Hírlaptár rendszeresen gondoskodott az 1957. évi varsói bibliográfiai egyezmény alapján a szerződő államokat érdeklő művek és folyóiratcikkek címléírásairól, melyeket a Nemzetközi Csereszolgálat továbbított. Az egyezmény partnerei a hungarika-címléírásaikat ugyancsak rendszeresen megküldték.

A Bibliográfiai osztály retrospektív csoportja a Térképtár és a Zeneműtár közreműködésével folytatta a könyvtár legnagyobb méretű bibliográfiai vállalkozását *A Magyar Könyvészet 1945—1960 c. összefoglaló mű* előkészítését. A második félévben, megkezdődött, tudományágak szerint megfelelő szakértők bevonásával, a lektorálás, majd a szerkesztés.

A Hírlaptár által szerkesztett *Magyar Folyóiratok Repertórium*a 1962-ben is nyomdában készült és bár a Xerox-offset technikával, házilag történő sokszorosítás elveit nagy vonalakban kidolgoztuk, a sokszorosító kapacitás elégtelensége miatt ez nem valósulhatott meg. A MFR a feldolgozott folyóiratokhoz képest tehát késve, de mégis rendszeresen megjelent. Tartalmi tekintetben jelentős változás történt 1962-ben, amennyiben a repertórium októbertől kezdve kibővítette anyagát a legfontosabb napilapok cikkeivel, és a szerkesztés elveit összhangba hozta a MNB-vel. Megjelent az 1961. év mutatója, és elkészült az 1962. évi mutató.

A Hírlaptárban folytatódott az 1705—1919 közötti korszakot felölelő retrospektív sajtóbibliográfia, valamint az 1955—1960 közötti időszakra vonatkozó kumulatív bibliográfia szerkesztése. Az 1920—1944 közötti évek periodikáiról összeállított időrendi katalógusból megindult a budapesti és a vidéki napilapok kiemelése és befejeződött a zárt anyaggal való kiegészítése.

Nemzeti bibliográfiánk retrospektív feldolgozásai közül a *Szabó Károly-féle RMK kiegészítése* külön munkacsoport vállalkozásaként folyt akadémiai támogatással. A teljes XVI. századi anyag feldolgozása helyett a munkálatok 1550-ig jutottak el, mert számos nyilvántartást kellett felfektetni, a vártnál jóval nagyobb

feladatot jelentett a külföldi példányok mikrofilmjeinek beszerzése s közbejött a szerkesztő igen sok új példányt felfedező kéthónapos szlovákiai kutatóútja.

Az *Új Bibliográfiai Füzetek* c. sorozat keretében megjelent a *Bibliographia Bolyaiana* c. összeállítás, közös kiadásban a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárával és befejezés előtt áll két további füzet.

Dolgozóink közül többen aktív részt vállaltak az 1961. év őszén Gödöllőn rendezett országos bibliográfiai értekezleten.

A Zeneműtár a *Répertoire international des sources musicales* c. forráskiadvány részére kiküldte az 1700—1800 között megjelent teoretikus művek jegyzékét és folyamatosan ellenőrizte a további adatgyűjtési munkálatokat. Az Association Internationale des Bibliothèques Musicales részére félévenként megtörtént a kurrens magyar zenei anyag jegyzékének kiküldése. A Kisnyomtatványtár összeállította *Az Országos Széchényi Könyvtár grafikai plakátjai 1914-ig* c. leíró katalógust. A *Térképtár* az OSzK kéziratok térképeit annotáltan ismertető bibliográfián dolgozott. A Színháztörténeti osztály jelentős, külföldön is keresett terjedelmes kiadványt tett közzé *Színházi zsebkönyvek bibliográfiája* címmel, pótolta a színházi eseménynaptár hiányait, feljegyezte a kurrens eseményeket, viszont fedezet híján szüneteltetnie kellett a Nemzeti Színház szerepkataszterének és a bibliográfiai katalógusnak a munkálatait. A Kézirattárban és a Régi és ritka nyomtatványok tárában folyó bibliográfiai munkálatokról a feldolgozás fejében tettünk említést.

OLVASÓSZOLGÁLAT ÉS TÁJÉKOZTATÁS

A könyvtár igazi lényegét jelentő olvasói tér, tehát az olvasótermek és a tájékoztató apparátus jelentős fejlődésen mentek keresztül, különösen 1962-ben. Nem a beiratkozók vagy az olvasók számának növekedése következett be, hiszen erre a jelenlegi helyviszonyok között gondolni sem lehet, hanem az olvasóknak nyújtott szolgáltatások színvonalának emelése. 1961-ben közel 8000-rel, 1962-ben 4000-rel volt kevesebb az olvasó, mint 1960-ban. A beiratkozók száma és a használt kötetek száma is csökkent 1960 óta, körülbelül olyan arányban, ahogy a három év alatt csökkent a nyitvatartási napok száma.

A forgalom e kismértékű hullámzásáért kárpótlást nyertünk az említett minőségi változásokban, melyek közül első helyen az olvasótermi szabadpolcos kézikönyvtár megvalósítását említjük. A régi olvasótermi anyag felszámolása és az újnak felállítása már 1961-ben megkezdődött, az új, modernbb polcok elhelyezése és rajtuk a 2000 kötet felállítása az 1962. év eredménye. Az anyag összeválogatásánál arra törekedtünk, hogy valamennyi fontosabb tudományszak képviselve legyen, általában 1952 után megjelent magyar könyvanyaggal. A szabadpolcos anyag népszerű lett az olvasók körében, amit a kötetforgalom emelkedése is jelzett.

Az elmúlt két évben az Olvasószolgálat intenzívebben vett részt a tervszerű példányszámnövelésben, hiányok feltárásában és a folyamatos deziderálásban, és e téren szorosan együttműködött a Gyarapítási osztállyal.

Teljesen átalakítottuk a nagy olvasóterem és a folyosók megvilágítását, megjavítottuk fűtésüket, új beiratkozó és új felügyelői pultot rendeztünk be és általában koszerűbbé és tetszetősebbé tettük az olvasói tér berendezését. Gazdasági okok következtében viszont nem volt lehetőség arra, hogy a tudományos

olvasótermet a tájékoztató szolgálat jelenlegi termébe helyezük át és ugyanezen okokból nem kerülhetett sor a tervezett kísérleti jellegű nyelv- és irodalomtudományi szakolvasóterem berendezésére és címanyagának összeállítására sem.

1961-ben elkészült az új kölcsönzési szabályzat. A kölcsönzési esetek száma a 3 év során emelkedett, a kiadott tételek száma viszont csökkent.

Folyamatosan kiépült a *Tájékoztató szolgálat* segédkönyvtárának valamint a zárt-, ill. bizalmas anyag belsőhasználatú betűrendes és szakkatalógusa, maga a segédkönyvtár is jelentősen bővült.

A külföldről és belföldről a könyvtárhoz intézett megkeresésekre javarészt az Olvasószolgálat adott írásbeli felvilágosítást, túlnyomó részben alkalmi bibliográfiákat. Figyelemre méltó az elkészített referenciák számának növekedése. 1960: 118, 1961: 158, 1962: 201, melyből 107 készült belföldi és 94 külföldi érdeklődők számára. A válaszok gyakran több osztály együttműködése útján jöttek létre (a külföldre menők fordítását a Nemzetközi Csereszolgálat végezte). Tárgyakat illetően e tájékoztatások főleg könyvészeti, irodalomtörténeti, történelmi vonatkozásúak voltak. Mindkét évben tovább fejlődött az írásbeli felvilágosításokat nyilvántartó katalógusok és az eseményeket, évfordulókat stb. regisztráló ténykatalógus.

Míg 1961-ben még 8 reprezentatív és 23 kisebb könyvkiállítás hívta fel a látogatók figyelmét a jelentősebb évfordulókra stb., addig 1962-ben az említett átépítések miatt csak 3 nagyobb és 11 kisebb, ún. emlékeztető kiállítást rendeztünk — az új szerzemények folyamatos bemutatásán kívül.

A *Hírlaptár* olvasóforgalma az elmúlt három évben fokozatosan emelkedett (1960: 25 150, 1961: 26 800, 1962: 27 377), az olvasott művek száma viszont csökkent (1960: 102 884, 1961: 98 739, 1962: 91 566). Ennek a magyarázata abban rejlik, hogy a különféle átalakítási munkák a raktárakat jobban igénybe vették mint az olvasótermet és így az olvasók inkább a könnyebben hozzáférhető, ill. szabadpolcos anyagot használták.

A kölcsönzési forgalom és a szóbeli tájékoztatások száma csökkenő irányzatot mutatott. A helyben olvasott művek közül mindkét évben a legnagyobb igény a hírlapok irányában, továbbá az irodalomtudományi folyóiratok iránt mutatkozott meg. Az osztály 1962-ben bővítette a szabadpolcos anyagot, a kihelyezett folyóiratok régebbi számait pedig az olvasóterem közelében helyezte el.

A Hírlaptárnak nagy gondja a rotációs papír gyors pusztulása. Az eredeti példányok használatának csökkentése érdekében egy Kodagraph mikrofilm-olvasókészüléket állítottunk fel az osztály olvasótermében és a Mikrofilmtár átadta a Hírlaptárak *Népszava* és a *Budapesti Hírlap* pozitív filmmásolatait abból a célból, hogy az eredeti példányok a forgalom okozta rongálódástól megkímélhetők legyenek.

A hírlapolvasóterem világítását ugyancsak korszerűsítettük.

A *Zeneműtár* olvasó- és anyagforgalma mindkét évben nagyjából azonos szinten mozgott, nagy volt a gyűjtemény iránt mutatkozó külföldi érdeklődés, sok tájékoztatás készült írásban külföldi könyvtárak részére. Mindkét évben 400 körül volt a *Kisnyomtatványtár* kutatóinak száma (írók, munkaközösségek, színházak, filmek, televízió munkatársai, stb.), akik a tervezettnél jóval nagyobb volumenben használták a tár anyagát. A *Térképtár* kutatói (évenként 500 körül) ugyancsak növekvő mértékben használták a gyűjteményt, több esetben igen jelentős történeti, régészeti, nyelvészeti, gazdaságföldrajzi stb. kutatásaikhoz.

A *Színháztörténeti osztályon* az anyagforgalom emelkedése következett be, ami részben a nyugdíjas színészek számára nyújtott szolgáltatások következménye.

A *Kézirattár* olvasóforgalma az elmúlt három évben 1400 körül volt, kevesebb mint 1958—1959-ben, amikor még volt lehetőség a mindennapi esti nyitvatartásra. A használt anyag forgalma 1961-ben több mint kétszerese volt az átlagnak (46 000), az egyik kutatói munkaközösség ugyanis teljes egészében átnézte a könyvkiadói irattárat. Az 1962-es anyagforgalom ismét az átlagon mozgott. A kutatók kiszolgálásán kívül a *Kézirattár* fontos feladatkört látott el mindkét évben azzal, hogy a könyvtár régiségeit és ritkaságait bemutatta. Míg 1961-ben 80 alkalommal került erre sor, addig 1962-ben már 154 volt a vezetések és bemutatások száma, melyeken igen sok külföldi is részt vett. 1961-ben más intézmények kiállításában közreműködött a tár, 1962-ben pedig megrendezte a „Mátyáskori könyvművészet remekei” c. kiállítást, melynek 12 500 látogatója volt.

A *Régi és ritka nyomtatványok tárában* 1961-ben 1000 kutató 6800 művet használt, az ősnymtatványokat és a XVI. századi RMK műveket kijegyzetelő külső munkatársakkal együtt. Az 1962-es adatokban e kutatások már nem foglaltak bent, így a forgalmi adatok jelentősen csökkentek. A tár ugyancsak élénk részt vállalt a régiségek bemutatásában. Mindkét évben sok alkalommal nyújtott írásbeli tájékoztatásokat (pl. cseh történeti kötések, nagyszabeni nyomtatványok, Herberstein-bibliográfia, papírtörténeti bibliográfia, Turcica-anyag, Bullinger-bibliográfia, balneológiai tárgyú RMK-k, stb.).

A *keszthelyi Helikon könyvtár* az egész országban számontartott kulturális intézményként, mint a balatoni idegenforgalom egyik igen fontos gócpontja évről évre nagyobb turistatömegeket vonzott, (1958: 20 000, 1959: 32 367, 1960: 44 200, 1961: 54 768, 1962: 65 000) közöttük növekvő arányban külföldiekkel. A könyvtárban nagy felújítási munkák folytak, a dolgozók más OSzK osztályokkal és az országos idegenforgalmi szervekkel szoros együttműködésben számos új termet nyitottak meg, új kiállításokat és múzeumrészeket rendeztek be. Szerencsés együttműködés alakult ki a Múcsarnokkal, mely kiállításokat rendezett a könyvtár helyiségeiben és az Országos Filharmóniával, mely a keszthelyi zenei hetek keretében a könyvtár közreműködésével rendezett néhány hangversenyt.

A zirci könyvtár látogatóinak száma ugyancsak jelentősen emelkedett (1961: 13 321, 1962: 16 002) annak ellenére, hogy az IBUSZ mindkét évben a korábbinál kevesebb csoportot vezetett Zircre. Annál több volt az egyéni látogató.

RAKTÁROZÁS, ÁLLOMÁNYVÉDELEM

Előző évkönyveink mindegyike beszámolt a könyvtár szinte elviselhetetlen zsúfoltságáról. Döntő fordulatot e téren csak az új épület hozhat és így sem az 1961., sem az 1962. év eseményei között lényeges változások a helyviszonyokat illetően nem következhettek be. A nehéz helyzetnek apró enyhítéseiről számolhatunk be, melyek csupán ideig óráig csökkenthették gondjainkat. Mindkét évben terveink között szerepelt a jelenlegi túlbonyolult és nehezen kezelhető raktározási rendszer felülvizsgálata és egy újnak a kidolgozása. Bár az új jelzetrendszert kialakítani még nem sikerült, a *Raktári osztály* a *Feldolgozó osztállyal* együtt az elméleti előkészítésben és felülvizsgálatban előrehaladt.

Az osztály komoly eredményeket ért el azzal, hogy már 1961-ben megszüntette a nagy könyvraktárak statikai túlterheltségét és jelentős állományrészek kitelepítésével átmenetileg enyhítette a helyhiányt is. Erre az Országgyűlési Könyvtár által átengedett raktárrész, valamint a Polláck Mihály-téri épület hátsó részében újonnan berendezett vasszerkezetű raktár adta meg a lehetőséget. Mindez lehetővé tette a két nagy könyvraktár új rendjének kialakítását, valamint az egész állomány felének (kb. 7000 polcfolyóméter) megmozgatása árán az archivális anyag teljes elkülönítését. Az adott körülmények között ez is segítséget jelentett, amihez járult egy fontos szervezeti intézkedés: 1962-ben a raktárakban megszüntettük a munkahelyeket és teljes lezárásukkal, az ezzel kapcsolatos szabályzatok elkészítésével e téren megnyugtató helyzetet teremtettünk. Az osztály további kisebb reformokon, átrendezéseken kívül folyamatosan ellátta mindkét évben a kiszolgálás munkáját, összesen mintegy 630 000 kötetet adott ki és osztott vissza, kötetést végeztetett, portalanítást hajtott végre, stb.

Az 1961. év egyik fontos feladata volt a rendezetlen, elfekvő állományrészek felszámolása. Ez a munka a legtöbb osztályon megtörtént. Másutt raktárrendezés vagy átépítés folyt a két év valamelyikében. Mindezekből példákat említünk: A Zsirai-anyag feldolgozásának elindítása a Gyarapítási osztályon, az erotikagyűjtemény és feldolgozatlan zárt anyagrészek felszámolása a Feldolgozó osztályon, új állványozás a Hírlaptár bejárati folyosóján, ami lehetővé tette a kurrens anyag új tárolási rendjét, megkönnyítette a kiszolgálást és jobban biztosította az anyagvédelmet. Revízió alá vette Mus. pr. jelzetű anyagát a Zeneműtár, 10 000 db levelezőlapot és 65 000 gyászjelentést rendezett a Kisnyomtatványtár, az eddig ömlesztett állapotban levő nagyértékű kataszteri térképgyűjteményt rendezte és új állványokra helyezte a Térképtár. Megtörtént a Kisnyomtatványtártól átvett színlapok és a Nemzeti Színház irattárának rendezése a Színház-történeti osztályon, egyes, a tárhoz nem tartozó gyűjtemények revíziója a Kézirattárban, a fényképnegatív-archivum felállítása a Mikrofilmtárban, a segédkönyvtár állományrevíziója a Régi és ritka nyomtatványok osztályán. Új raktári részhez jutott a zirci könyvtár, az átépítések miatt igen nagy anyagtömegeket csoportosított át a Helikon könyvtár, mely egyes gyűjteményi részeket más könyvtáraknak is átadott.

A kötetelés terén ugyancsak nem következett be döntő változás, különösen a hírlapok és folyóiratanyag rongálódásával nem tudtunk lépést tartani. Kötészetünk 1961-ben ugrásszerűen emelte ugyan teljesítményét, különösen az újonnan beszerzett gépek segítségével, de a kapacitásnak ezt a bővülését főleg az új sokszorosító üzem termékeire kellett fordítani. 1961-ben új sterilizáló berendezést sikerült beszerezni, a fertőtlenítés 1962-ben meg is kezdődött. 1962-ben egy részletes vizsgálat elemezte a kötészet munkáját és új normákat állapított meg. Erőteljesen fejlődött a fűzés nélküli kötés módszere. A kötészeti tanulók alkalmazása a termelőmunkában nem bizonyult racionálisnak.

A mikrofilmezés kérdése fokozódó jelentőséget nyert az elmúlt két évben. 1961-ben a személyzeti nehézségek miatt elmaradás keletkezett az állományvédelmi és egyéb mikrofilmezésben, de 1962-ben a tervet nagyjából sikerült teljesíteni. Említésre méltó *Kossuth* és *Teleki* László levelezésének, 646 régi és ritka könyvnek, a *Budapesti Hírlap* évfolyamainak filmezése, stb. A két év alatt mintegy 2500 tekerccsel gyarapodott a tár, az 1962-es mikrofilmezés pedig mintegy másfélszerese volt az előző évinek. A munka előrehaladását megkönnyí-

tette, hogy az Országos Műszaki Könyvtártól egy — sajnos régebbi típusú — mikrofilmfelvevőt vettünk át. A dokumentációs fényképezés ugyancsak lépést tartott az igényekkel, ezt az újonnan beszerzett modern nagyítógépek is előmozdították. 1962-ben előkészítőmunkák folytak arra nézve, hogy miként lehetne a kutatók számára a mikrofilmhasználatot megkönnyíteni és a már reprodukált anyag címjegyzékét tudomásukra hozni.

K Ö N Y V T Á R K Ö Z I F E L A D A T O K

Miközben a hagyományos könyvtári munka és az új épülettel kapcsolatos revíziós feladatok zöme az első három főosztályra hárult, addig a IV. főosztály keretében működő és többnyire országos funkciókat ellátó osztályok az egész magyar könyvtárügy szolgálatában, a fokozódó követelményekhez igazodó gyors munkatempóban, szoros szervezettséggel gondoskodtak a rájuk háruló tennivalók elvégzéséről.

A *Kötelespéldány-csoport* 1961-ben szinte folytonos személyzeti zavarokkal küzdött, amelyek azután 1962-ben elhárultak. 1961-ben összesen 806 848 db, 1962-ben már 865 899 db kötelespéldány érkezett be, a műszaki példányok leállítása óta kizárólag a nyomdaktól. Ez a növekedés egybeesett viszont azzal, hogy az OSzK 1961-től kezdve a csoportos feldolgozásra kerülő anyagból csak egy példányt vett át és az egy példányra való korlátozást 1962 tavaszától kezdve kiterjesztette bizonyos egyéb kisebb jelentőségű nyomtatványokra is.

A beszolgáltatás növekedése a nagyobbá vált könyvtermelésen kívül a kiterjesztő intézkedéseknek is köszönhető: kísérlet történt a Budapesten működő külföldi, valamint a külföldön működő magyar követségek kiadványainak megszerzésére, kezdeményeztük az intézményeken belül működő sokszorosítók bevonását, sikerült biztosítani az időjárési és vízjárési napi térképek beszolgáltatását. Az átvevők köre is bővült: A Szegedi Egyetemi Könyvtár 1962 tavaszától kezdve a válogató könyvtárak és a nemzetközi csere igényeinek kielégítése után részesül az anyagból.

1961-től kezdve a könyvtárak nem a könyvek címléírásai, hanem maguknak a könyveknek az alapján válogatnak. A csoport 1961-ben kibocsátotta a kötelespéldánybeszolgáltatásról szóló tájékoztatóját, valamint a magyarországi könyvkiadók és nyomdák 1959. évi és 1960. évi jegyzékét.

A *Könyvek Központi Katalógusát* illetően nagy reformtervekkel indultunk és bár a végrehajtást mélyreható tanulmányokkal előkészítettük, jelentős mértékű rekonstrukcióra mégsem került sor, elsősorban a súlyos személyzeti problémák és az osztály dolgozóinak más irányú igénybevétele miatt. Bár az alapos elvi előkészítés megtörtént, véglegesen nem oldódott meg a kurrens magyar cédulaanyag kérdésének ügye sem. 1961-ben 292 206 cédula, 1962-ben 226 000 cédula érkezett be, kb. 60 000 cédula beosztása az említett nehézségek miatt 1963-ra tolódott. Fontos eredmény viszont az, hogy jelenleg már csak két sorozat vár egybeosztásra, megindult a katalógus nagyarányú revíziója, sikerült a bejelentők körét szélesíteni, a tájékoztatások számát emelni (1961: 8538, 1962: 9294). A csoport soron kívüli feldolgozással elősegítette a gyarapodási jegyzékek folyamatos munkáját.

A *Külföldi könyvek országos gyarapodási jegyzéke* c. kiadványunk rendszeres megjelentetése a két év legjelentősebb eseményei közé tartozik az egész könyvtár

viszonylatában. A munka előkészítése 1961-ben kezdődött és bár az új vállalkozáshoz szükséges munkatársak felvételét véglegesen csak 1962-ben sikerült biztosítani, az első számok már 1961-ben megjelentek. 1962 elejétől kezdve azután természettudományi és társadalomtudományi sorozatban az év végéig pontosan megjelent 12—12 szám, szorosan nyomon követve a legfontosabb külföldi könyveknek az országba való beérkezését. A szerkesztéssel foglalkozó csoport 1962-ben összesen 81 720 bibliográfiai tételt közölt. A könyvtárnak ez az új szolgáltatása máris széles körben terjed, a fokozódó igénybevétel jelzi hasznosságát.

A *Periodikák Központi Katalógusának* munkakörében legfontosabb eredmény az 1962-ben közrebozsátott *Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban. Lelóhelyjegyzék 1962.* c. kiadvány, mely hézagpótló a maga nemében, amit az iránta megmutatkozó nagy érdeklődés is tanúsít. Ennek a 13 000 folyóiratcímét és 65 000 lelóhelyet tartalmazó kiadványnak a szerkesztése a csoport munkerejének a vártnál nagyobb részét igénybe vette és így aránylag kevés energia jutott a Külföldi folyóiratok központi címjegyzéke c. akadémiai célhitellel is támogatott nagyarányú vállalkozás kellő ütemű folytatására. Már 1960-ban megjelent a bejelentést előíró rendelet és ennek nyomán 1961-ben 60 000 bejelentés járult a már korábbi 48 000-hez. A bejelentések száma, részben a sürgetések elmaradása miatt 1962-ben 12 000-re csökkent, amiből csak 7000-et sikerült feldolgozni. Jelentősen növekedtek a folyóiratokról nyújtott tájékoztatások. 1962-ben a folyóiratok központi katalógusa ismét visszakerült a Hírlaptár szervezetébe.

A *Nemzetközi Csereszolgalat* ugyancsak növekvő anyagforgalmat bonyolított le az elmúlt esztendőben, amellett, hogy a könyvtár egésze számára is dolgozott. Mint a kiadványcsere magyarországi központja, mindkét évben begyűjtötte a külfölddel csereviszonyban álló kb. 200 magyar intézmény jelentéseit, az adatokról új nyilvántartást, és a felsőbb hatóságok részére összesítéseket készített. Ugyancsak csereközponti munkakörben 1961-ben 6000, 1962-ben 4500 készen megcímzett csomagot vett át külföldről, melyeket kb. 150 magyarországi tudományos intézménynek továbbított.

A főlöpséldányok és a hivatalos kiadványok cseréjét főleg más magyar könyvtárak javára bonyolította le. Az előbbinek során a Könyvelosztótól átvett jegyzékeken többek között XVIII. századi anyagot ajánlott fel külföldi partnereik számára, közülük különösen a British Muzeum, a római nemzeti könyvtár és a louvaini egyetemi könyvtár vettek át nagyobb tételeket. Hasonló mennyiségben érkezett az anyag külföldről is, mintegy 45 magyar könyvtár részesedett devizamentesen a főleg angol eredetű irodalomból. A hivatalos kiadványcserét főleg az Országgyűlési Könyvtár részére végezte, számára ez a külföldi parlamenti anyag legfőbb forrása.

A legnagyobb forgalom a szocialista országok nagy könyvtáraival folyt. A két év során mintegy 30 000 könyv és 5000 évfolyam folyóirat érkezett, ennek kb. 1/3-át az OSzK és a KMK, a többi főleg a hálózati központok vették át. Ugyanilyen mennyiségű volt a túlnyomórészt kötelespéldányokból eredő kiküldött magyar anyag is. Az osztály összesen 55 ország 400 intézményével tartott rendszeres cserekapcsolatokat elsősorban azzal a céllal, hogy a Gyarapítási osztálytól és a KMK-tól átvett mintegy 4500 kérést kielégíthesse, ami 1962 második felében már 72%-ban sikerült. Az ugyancsak nagy számban külföldről érkező kérések teljesítését egy jelentős reform, a katalógusokkal felszerelt házi csereraktár fel-

állítását könnyítette meg. Az osztály a két év során számos szervezeti változtatást, belső racionalizálást hajtott végre.

A cseréügyeken kívül ez az osztály látta el az Unescoval és más nemzetközi könyvtárügyi szervezetekkel kapcsolatos teendőket, adminisztratív segítséget nyújtott utazási ügyekben és a két év alatt — saját, évi 2000 idegen nyelvű ügydarabja mellett — mintegy 400 lapnyi terjedelemben elvégezte más osztályok leveleinek lefordítását.

A *Könyvtárközi Kölcsönzés* mind 1961-ben mind 1962-ben személyzeti nehézségek ellenére képes volt a magyar tudomány és a termelés szempontjából oly fontos munkáját továbbfejleszteni. Míg 1960-ban még 11 737, 1961-ben már 13 891, 1962-ben pedig minden eddigit meghaladó mértékben 15 321 kérést intéztek, külföldről és belföldről az osztályhoz. A legtöbb kérés műszaki és orvosi területről érkezett. Annak ellenére, hogy az ügyek száma 10%-kal emelkedett, 1962-ben a kérések 90%-át (13 894 tétel) sikerült kielégíteni, szemben az 1961-es 80%-kal (11 098 tétel). Mindkét évben sok volt a nemleges válasz, ami kis részben a beteg munkaerők helyett működő dolgozók téves lelőhelymegállapításaiból, nagyobb részben viszont abból adódott, hogy sok volt a nehezen hozzáférhető anyag iránti érdeklődés. A nemleges válaszokat az 1961-es 35%-ról 1962-re sikerült 30%-ra leszorítani. Sajnálatos jelenség volt az, hogy a belföldi könyvtárak együttműködési készsége kisebb volt a külföldiekénél.

Az elvi kérdéseket illetően fontos munkát volt a könyvtárközi kölcsönzésről szóló rendelet megszövegezése 1961-ben. Az osztály munkáját javították a külföldi könyvtárak egész sorával kötött fizetési megállapodások, melyekre a mikrofilmek és fénymásolatok térítése esetében van szükség.

A munkatempó fokozását kívánó forgalomnövekedéssel az osztály azért is eredményesen meg tudott birkózni, mert szocialista munkabrigádokat alakított, melyek a mozgalom céljainak megfelelően kollektív szellemmel, intenzív munkával kitűnő fegyelemmel látta el teendőit.

A *Könyvelő* munkáját a szoros szervezettség és a nagy anyagtömegek feldolgozása jellemezte. A szétosztásra váró anyag mennyiségének lassú csökkenésével szemben újonnan kapott feladatok álltak. Az eredeti törzsből és a hálózatokhoz nem tartozó könyvtárak fölülpéldányaiból az osztály 1961-ben kb. 100 000, 1962-ben 81 000 egységet dolgozott fel, 151 000 ill. 100 000 egységet osztott szét, vagy adott át cserére illetőleg értékesítésre és 162 000 ill. 118 000 egységet helyezett el saját fölülpéldány-raktáraiba. A szétosztásra került anyagból legjelentősebb az 1701—1850 közötti, összesen mintegy 225 000 kötetnyi külföldi kiadású könyvanyag, melyből jelentős mennyiségeket vett át a Kultúra Vállalat és a Nemzetközi Csereszolgálat.

Miközben jelentősen növekedett a szétosztásra nem kerülő központi tartalékalap, az osztály nagy munkát végzett a fölülpéldányok elosztása terén is. A hálózathoz nem tartozó könyvtáraktól a két év alatt több mint 80 000 kötetet vett át ömlesztetten. Ugyanakkor folyt az átadó könyvtárak által készített címléírásokra épülő jegyzékek sokszorosítása és körözése, majd az anyag szétosztása, végül megindult a központi begyűjtés is. Az osztály egyik új vállalkozása a közművelődési könyvtárakban feleslegessé vált igen nagy tömegű anyag átvétele és szétosztása lett, melynek részletes szervezeti előkészítése 1962 végén történt meg. Az osztály egyik részlegén eredményesen működő szocialista munkabrigád alakult.

Az osztály mindkét évben szétosztotta a kötelespéldányok maradványait (23 000 db), könyvvédelmi feladatként ellenőrizte a MÉH-telepeket, ellenőrizte a Kultúra V. folyóirat-exportját. Mindkét évben számos munkaszervezeti reform egyszerűsítette és javította a több munkahelyen, külső raktárban, stb. sokszor nehéz körülmények között folyó munkát.

A *Zárolt Kiadványok Tára* mindkét évben a feldolgozás és az anyagfeltárás munkáját az illetékes osztályokkal folyó jó együttműködéssel végezte el. 1962-ben 612 könyvet és 32 periodikát köttetett, megkezdte a pincében tárolt 250 ládányi anyag feldolgozását, 242 könyvvel gyarapította az állományt, 1578 db tételt revideált (ebből 947 került rekatalógizálásra, a többi más gyűjteményeknek adta át). Folyamatosan épültek a katalógusok. 1961-ben 3000 olvasó 6560 egységet, 1962-ben 1300 olvasó 4800 egységet használt, bővült a figyelőszolgálat, a kifelé nyújtott anyag- és adatszolgáltatás.

IGAZGATÁS, GAZDÁLKODÁS

Mindkét évben a főigazgató mellett vezetői kollégium működött, mely a legfontosabb ügyeket megvitatta és meghozta határozatait. Így pl. 1962-ben sor került a Könyvelőszó perspektivális feladatainak, a felülvizsgált osztályok helyzetének és a gyűjtőköri szabályzatnak a megvitatására, valamint az új épülettel kapcsolatos jövőbeni egyéb elvi problémák megvitatására és az ezzel kapcsolatos határozatokra.

Részletes belső felülvizsgálat folyt a Gyarapítási osztályon, a Hírlaptárban és a Kézirattárban. Kidolgoztuk és életbeléptettük az Ügyrendi Szabályzatnak az általános ügyrendi szabályokat tartalmazó részét, a legtöbb osztály a két év során elkészítette a saját ügyrendjét. Az elvi kérdések, vezetőségi határozatok, felülvizsgálatok megállapításai stb., ellenőrzésére és általában a jó munkaszervezet, valamint a zökkenőmentes ügyvitelre az Igazgatási csoport ill. osztály lett volna hivatva, ennek azonban 1961-ben voltaképpen csak az alapjait raktuk le, 1962-ben nem volt vezetője és így ez években a végrehajtásra nézve döntő hatását még nem fejthette ki.

Szervezeti téren 1961-ben változás nem volt, 1962-ben is csak két fontosabb: a Mikrofilmtár és a Színháztörténeti osztály cserélt helyet, az előbbi most a II., az utóbbi a III. főosztályhoz tartozik. A külföldi folyóiratok központi címjegyzéke ismét a Hírlaptárhoz került.

Mindkét évben a vezetőség szorosán együttműködött a pártszervezettel és a szakszervezettel. Mindkét helyi szervezet erőteljesen támogatta a dolgozók képzésének, a munka minél eredményesebb ellátásának és a szociális szolgáltatásoknak az ügyét. A számtalan szakszervezeti működési formából példaként csak néhányat említünk: a szakmai megbeszélések sorozatát, a házi kölcsönkönyvtár felállítását, a központi hírszolgáltatást biztosító *OSzK Híradó* rendszeres megjelenését és a keszthelyi üdülési lehetőségeket. A személyzeti kérdéseket szoros együttműködésben a vezetőséggel egy 2 főből álló munkaállomás gondozta igen eredményesen.

A vezetőség szoros kapcsolatot tartott a Művelődésügyi Minisztérium könyvtári osztályával, melynek képviselője rendszeresen részt vett a kollégiumi üléseken és így folyamatosan tájékozódhatott a legfontosabb problémáinkról. A lehetőségekhez képest meg is kaptuk a szükséges segítséget feladataink megoldásához.

Személyzeti téren fontosabb változások 1962-ben következtek be. 1961-ből említjük Veredy Gyulának, a szakozás közismerten kitűnő szakértőjének nyugalombavonulását, ami egyik legjobb szakemberünk távozását jelentette. 1962-ben Hajdú Helga főosztályvezető vonult vissza, akinek páratlan szakértelme, értékes tapasztalatai nemcsak a III. főosztályon, hanem az egész könyvtár életében még sokáig éreztetni fogja hiányát. 1962 végén a nyugdíjazottak között volt Kövendi Dénes tudományos főmunkatárs. A III. főosztály vezetését Keresztúry Dezső vette át. A Gyarapítási osztály új vezetője Birkás Endre, a Hírlaptaré Németh Mária, a Kézirattaré Csapodi Csabáné, a Régi és Ritka Nyomtatványok táráé Soltész Zoltánné lett.

1962 végén a könyvtárnak 263 főfoglalkozású, 17 mellékfoglalkozású és 7 részfoglalkozású dolgozója volt (a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 44 dolgozója nélkül). A személyzeti összetételben lassú de folyamatos változás indult meg egészséges irányban, amennyiben nőtt a fiatalok valamint a középfokú képzettségű könyvtárosok és technikai dolgozók aránya. 1962 őszén az idevonatkozó új rendeleteknek megfelelően új nomenklatúra szerint történt a dolgozók besorolása, ennek nyomán jelentősen csökkent azoknak száma, akik tudományos címet viseltek tudományos munkakör nélkül. Ezzel egyidejűleg nagyarányú bérrendezés is történt, nem sikerült viszont a nyelvpótlékok teljes rendezése.

A belső továbbképzés már 1961-ben új formák között indult meg, az év folyamán 36 élénk érdeklődéssel kísért előadásra és vitára került sor. Mindkét évben a pártszervezet gondoskodott a dolgozók különböző szinteken folyó ideológiai továbbképzéséről. 1962-ben három előadássorozatban folytatódott a belső továbbképzés, egyik alkalommal filmvetítésre, más előadásokon szemléltető anyagok, gépek bemutatására is sor került. Kb. 50 munkatárs részesült a kutatóidő kedvezményében a történeti, irodalmi vagy könyvtárügyi munkásság folytatásának biztosítása céljából, eredményeikről többszáz publikáció tanúszkodott.

A *gazdálkodás* mindkét évben általában a tervnek megfelelően folyt. A pénzügyi gazdálkodás viszonylag szűk keretek ellenére meglehetősen egyenletes volt. 1961-ben a jobb együttműködés érdekében megvalósult a főosztályi gazdasági felelősök hálózata. 1961-ben 13 millió forint volt a költségvetési összeg, ez 1962-ben 15 millió forintra emelkedett. Ebből 1961-ben 1 millió forintot, 1962-ben 1,1 millió forintot használtunk az állomány gyarapítására.

Mindkét évben jelentős összegeket fordítottunk felújításokra és beruházásokra, melyek közül példaként említjük a Polláck Mihály-téri raktárépítkezéseket, a különböző épületjavításokat, keszthelyi és zirci bővítéseket, valamint a központi épület villanyhálózatának és az olvasószolgálatnak a korszerűsítését. A Kötészet 1961-ben több új géppel, a Mikrofilmtár nagyítógéppel, olvasókészülékkel és az OMK-tól átvett mikrofilmfelvevővel gazdagodott, szaporodott az írógépek száma — mindez azonban nem bizonyult elegendőnek, a technikai felszerelés továbbra sem volt kielégítő. A Gazdasági Hivatal a lehetőséghez képest sokirányú gondoskodással eredményesen működött a könyvtár szerteágazó tevékenységének szolgálatában.

A *Könyvtárépítési munkacsoport* mindkét évben szorosan együttműködött egyrészt a könyvtár vezetésével, másrészt a tervező és kivitelező mérnökökkel és vállalatokkal. 1961-ben elkészült a teljes tervdokumentáció első kötete.

1962 március 26-án megindult az átépítési munka a volt Várpalota krisztinavárosi szárnyának 7. szintjén. A munkacsoport konzultált a könyvtár valamennyi munkarészlegével, a könyvtári igényeket folyamatosan átadta a tervezőknek és résztvett a kivitelezés ellenőrzésében, kidolgozta raktárak, olvasói szintek és az épületgépészet szakmai programját. Az új épület műszaki tervezése és az átépítés megindítása a terveknek megfelelően haladt, ami elsősorban e csoport széleskörű szakmai előkészítő munkájának köszönhető.

A könyvtár *külföldi kapcsolatairól* az Évkönyv egy különálló cikke tájékoztat. Könyvtárunkat mindkét évben számos külföldi könyvtáros, közöttük igazgatók és több nemzetközi tekintélyű személy kereste fel és igen sok külföldi kutató is dolgozott gyűjteményeinkben. 1961-ben a berlini Deutsche Staatsbibliothek, 1962-ben pedig a Lenin-könyvtár és a lipcsei Deutsche Bücherei jubileumán vettünk részt. Egy 12 főnyi csoport 1962 tavaszán csehszlovákiai úton járt, többen munkatársaink közül külföldön folytattak eredményes kutatómunkát. Elláttuk bibliográfiai kötelezettségeinket különböző nemzetközi vállalkozásokban, szorosabbra fűztük a szocialista könyvtárakkal fennálló kapcsolatainkat és együttműködtünk az Unescoval, valamint más külföldi könyvtári szervezetekkel is.

TÁBLÁZATOK

1. táblázat

A gyarapodás megoszlása 1961—1962-ben

	Vétel		Ajándék		Csere		Kötelespéld.		Saját előállítás		Összesen	
	1961	1962	1961	1962	1961	1962	1961	1962	1961	1962	1961	1962
Könyv (kötet)	5894	5868	5724	2942	5342	3991	35 785	30 195	—	145	52745	43 141
Periodika (évf.)	658	1520	731	926	349	438	2 014	1 876	2	16	3754	*4 776
Kézirat (db)	7602	6730	440	9657	240	2	—	—	—	1	8282	16 390
Zenemű (db)	453	593	778	5870	49	20	1 126	1 207	—	3	2406	7 693
Térkép (db)	362	189	139	85	54	86	98	149	—	—	653	509
Kisnyomtat- vány (db)	7674	2493	438	3777	160	56	65 540	70 579	—	11	73812	76 916
Szabadalom (db)	—	—	—	—	—	—	1 566	1 485	—	—	1566	1 485
Szabvány (db)	—	—	—	—	—	—	2 190	1 304	—	—	2190	1 304
Hanglemez, hangszalag (db)	20	48	16	14	—	27	207	215	—	—	243	304
Kép, metszet (db)	9336	2238	297	832	108	1	529	585	—	1005	10270	4 661
Egyéb (db)	39	58	130	3399	—	—	373	1 129	—	12	542	4 598
Negatív és po- zítív filmdok. (felvétel)	4800	1196	2400	3978	4800	722	—	—	378 400	522 170	390 400	528 066
Oktató diafilm (felvétel)	—	—	—	—	—	—	5150	7 092	—	—	5150	7 092

*971 Szórványszám

A modern könyvgyűjtemény gyarapodásának megoszlása ETO-szakok szerint

ETO-szak	Kötelezpéld.		Egyéb		Összesen	
	1961	1962	1961	1962	1961	1962
01/02	} 6 656	935	} 5 540	816	} 12 196	1 751
0		509		1 177		1 686
1	} 2 314	146	} 2 118	126	} 4 432	272
2		196		238		434
3K	434	260	884	260	1 318	520
39	} 4 092	182	} 983	251	} 5 075	433
3		5 237		1 326		6 563
4	771	720	558	870	1 329	1 590
5	448	2 511	182	547	630	3 058
61	} 3 286	3 704	} 889	222	} 4 175	3 926
63		1 558		148		1 706
6		7 832		220		8 052
7	1 117	1 481	636	916	1 735	2 397
8.0	} 6 867	447	} 3 597	256	} 10 464	703
8		3 181		2 009		5 190
91		356		228		584
93/97	} 1 446	} 724	} 1 041	} 883	} 2 487	} 1 607
1850 előtt megjelent könyvek						
Összesen	27 431	29 979	16 428	10 969	43 859	40 948

3. táblázat

Filmdokumentum-gyapodás megoszlása

	Felvétel	Felvétel	Mű
	1961	1962	
<i>Negatív mikrofilm</i>			
Kéziratok	42 274	57 232	143
Régi és ritka ny.	29 473	23 559	286
Hírlapok	108 034	183 138	3
Zeneművek	37 729	54 347	141
Kisnyomtatványok	—	3 777	—
Színházi dok.	8 866	19 864	3
Modern anyag	2 700	7 848	41
Könyvtártudományi szak- könyvtár	—	733	2
Összesen	229 076	350 498	619
<i>Pozitív mikrofilm</i>			
Pozitív mikrofilm	154 337	176 809	—
Mikrofilmcsík	1 017	130	—
Fényképlemez	1 477	9	—
Oktató diafilm	6 622*	7 092**	—
Mikrokártya (könyvtártud. szakkönyvtár)	—	620	2
Együtt	392 529	535 158	621

* 131 tekercs

** 150 tekercs

4. táblázat

Helybenolvasás

	Olvasók száma		Használt egységek száma	
	1961	1962	1961	1962
Központi olvasótermek	40 647	44 502	116 460	114 598
Hírlaptár	26 800	27 280	99 039	91 550
Zeneműtár	2 281	2 045	13 681	10 758
Térképtár	523	639	10 890	12 666
Kisnyomtatványtár	433	425	190 505	271 463
Mikrofilmtár	67	533	107	1 696
Kézirattár	1 580	1 386	45 853	17 409
Régi és Ritka Nyomtatv. Tára ...	1 086	782	6 795	3 369
Színháztörténeti oszt.	863	786	117 223	142 265
Zárolt Kiadványok Tára	3 062	1 377	6 547	5 174*
Könyvtártud. Szakkönyvtár	937	1 469	4 416	7 576**
Összesen	78 279	81 224	611 516	678 524

* 2314 könyv, 2869 periodika

** 4384 könyv, 3192 periodika

Helybenolvasók megoszlása

	Központi olvasótermek*		Hírlaptár		Összesen	
	1961	1962	1961	1962	1961	1962
Kutató	5 807	6 854	7 156	8 202	12 963	15 056
Egyetemi hallgató .	19 563	24 597	6 664	7 636	26 227	32 233
Egyéb	15 277	13 051	12 980	11 442	28 257	24 493
Összesen ..	40 647	44 502	26 800	27 280	67 447	71 782

*A központi olvasótermekben jelentkező kb. 4 000 fő emelkedés teljes egészében az egyetemi hallgatók kategóriájára esik, ui. a tudományos kutatók számának emelkedése csupán adminisztratív intézkedés eredménye és párhuzamos az „egyéb” kategória csökkenésével: a középiskolai tanárokat ui. ebbe a csoportba soroltuk.

A helybenolvasott művek tartalom szerinti megoszlása

	Központi olvasótermek- ben használt könyvek		Hírlapolvasóban hasz- nált periodikumok		Összesen	
	1961	1962	1961	1962	1961	1962
0	2 945	5 700	4 862	3 028	} 39 317	} 39 347
07			29 297	29 211		
07KP			2 213	1 417		
1	3 924	4 312	323	391	4 247	4 703
2	2 026	2 020	1 669	1 309	3 695	3 329
3	8 841	7 402	11 713	10 400	} 28 234	} 18 892
3K	3 914	3 995	1 234	1 434		
37			2 532	3 063		
4	5 734	4 897	2 814	3 065	8 548	7 962
5	5 470	5 011	2 478	1 984	7 948	6 995
6	1 397	1 994	5 276	4 900	} 17 496	} 15 784
61	6 697	5 482	1 194	1 266		
62	1 076	867				
63	1 856	1 275				
7	3 706	4 130	6 035	4 364	9 741	8 494
8	46 219	45 416	23 982	22 040	70 201	67 456
9	22 585	22 097	3 417	3 678	26 002	25 775
Összesen	116 390	114 598	99 039	91 550	215 429	206 148

A könyvtárközi kölcsönzés adatai

	a) Beérkezett és kiküldött kérések					
	Beérkezett		Kiküldött			
			kérések			
	1961	1962	1961	1962		
Budapestről, -re	6 432	6 499	} 6 719	9 836		
Vidékről, -re	5 858	6 718				
Külföldről, -re	1 601	2 104	11 382	12 393		
Összesen	13 891	15 321	18 101	22 229		
	b) Megszerzések					
	Kötcsön		Mikrofilmen, fény- másolatban		Összesen	
	1961	1962	1961	1962	1961	1962
	Külföldről	4 536	4 806	2 108	3 188	6 644
<i>Ebből Budapestnek</i>	2 975	3 005	1 343	1 743	4 318	4 748
<i>vidéknek</i>	1 561	1 801	765	1 445	2 326	3 246
Külföldre	703	814	398	1 066	1 101	1 880
Belföldi kölcsönzés közve- títése	2 238	2 575	1 115	1 445	3 353	4 020
Összesen	7 477	8 195	3 621	5 699	11 098	13 896

Nemzetközi csereforgalom

a) Kiküldés

		Szovjetunió	Népi demokráciák	Más országok	Összesen
Könyv	1961	5 520	9 050	2 486	17 056
	1962	5 004	6 529	3 948	15 481
Brosúra	1961	985	948	104	2 037
	1962	968	1 526	108	2 602
Évf.	1961	437	451	144	1 032
	1962	582	1 728	457	2 767
Periodika szám	1961	11 966	32 224	10 403	54 593
	1962	12 154	33 589	14 785	60 528

b) Átvétel

		Szovjetunió	Népi demokráciák	Más országok	Összesen
Könyv	1961	5 595	6 717	8 553	20 865
	1962	4 508	6 546	3 027	14 081
Brosúra	1961	291	852	327	1 470
	1962	218	571	263	1 052
Évf.	1961	414	696	501	1 611
	1962	556	1 134	1 138	2 828
Periodika szám	1961	10 170	32 096	9 544	51 810
	1962	10 667	33 008	13 479	57 154

Отчет о работе Государственной Библиотеки имени Сечени в период с 1962 по 1962 год

Работу Библиотеки имени Сечени с 1961 по 1962 год охватывает отдельный ежегодник. В течение двух лет Библиотека сумела успешно выполнить возложенные на нее многосторонние задачи. Она приобрела почти 300 000 библиотечных единиц, обслужила всего 1 210 000 произведениями 160 000 читателей, предоставляла услуги государственного значения, опубликовала библиографии и прочие научные материалы. Наряду с выполнением намеченных планов, Библиотека внедрила многочисленные новшества и усовершенствовала много приемов труда.

Ввиду того, что по истечении этих двух лет еще ближе подошло время, когда Библиотека будет переселена в новое здание — в бывший королевский дворец будайской крепости — стало очевидным, что необходимо лишиться устаревших методов труда и приступить к современным и выполнить серьезные подготовительные работы, как например, организация новых каталогов, создание читального зала со свободным доступом к фондам, разработка новых методов хранения фондов и т. д.

К сожалению, из-за нехватки персонала и недостатка складских помещений, в течение вышеуказанных двух лет достигнуты только скромные результаты. Несмотря на это, мы все-же можем отчитаться о многих новых результатах и об улучшении работы. Это вкратце опишем в следующем:

Комплектование фондов

Фонды Библиотеки имени Сечени в 1961 году были увеличены на 157 000, а в 1962 году на 170 000 библиотечных единиц. Самое большое увеличение фондов, как и прежде, произошло за счет обязательного экземпляра (примерно 66%), а остальные фонды поступили в Библиотеку путем покупок, подарков и обмена. Около 50% новых поступлений составляют плакаты, мелкий печатный материал и т. д., сами книги в 1961 году составили 53 000 томов, а в 1962 году 43 000 томов. В 1962 году количество приобретенных рукописей удвоилось. В числе новых приобретений Библиотеки фигурирует 11 инкунабул около 200 книг из 16 столетия и много редких и древних книг и различных других печатных материалов (музыкальных произведений, географических карт и т. д.).

В общем работа по комплектованию фондов улучшилась. По сравнению с прежними годами, поступило больше «хунгарик» в Библиотеку и удалось пополнить многие недостатки по фондам, в особенности в области материалов соседних стран. Вместо двух обязательных экземпляров был в отношении материалов меньшего значения введен один, а учет поступившего в Библиотеку литературы был полностью реорганизован.

Каталогизация

Согласно новому методу, внедренному в 1960 году, каталогизация поступивших в Библиотеку обязательных экземпляров осуществлялась библиографическим отделом, а каталогизация остальных материалов отделом обработки. Отдел обработки улучшил свои трудовые приемы внедрением двух параллельных методов обработки: первый в отношении срочного материала, второй в отношении менее срочного материала. Переорганизация систематических каталогов и составление вторых экземпляров карточек алфавитных каталогов не проводились такими темпами, какие были предусмотрены планом. Нам не удалось еще внедрить намеченное изменение воспроизводительных методов каталожных карточек. Все-же работа до определенной степени улучшилась, а в период с 1961 по 1962 год в области каталогизации и классификации применялись более успешные методы труда. Музыкальное отделение составило новый каталог, с целью предоставления информации по имеющимся фондам. Отдел рукописей продолжал работу над сводным каталогом, а также и над каталогами латинских и немецких рукописей. К концу 1962 года почти полностью был разработан сводный каталог венгерских инкунабул.

Библиографическая работа

В области библиографической работы наибольшим результатом была реорганизация издания Венгерской Национальной Библиографии. Начиная с 1961 года она появлялась не раз в месяц, как это было раньше, а раз в две недели. Работу по печатанию взяла

на себя Библиотека. Среди ретроспективных национальных библиографий «Régi Magyar Könyvtár» («Древняя Венгерская Библиотека»), охватывающая период с 1473 по 1711 год, обогатилась многочисленными, новыми, вновь обнаруженными публикациями, что в то же время является подготовкой к полному, новому изданию этой библиографии. Была произведена кумуляция материала с 1945 по 1960 год, соответствующая публикации о выпуске книг в Венгрии в послевоенный период поступит в печать в 1963 году. В период с 1961 по 1962 год систематически появлялся ежемесячник «Летопись журнальных статей венгерской периодики». С материальной помощью со стороны ЮНЕСКО, в дополнение национальных библиографий, составлен второй том Библиографии Венгерских Библиографий, который намечен опубликоваться в 1963 году.

Наряду с национальными библиографиями Библиотека издает также и специальные библиографии, какими являются Библиография Театрального Ежегодника, Библиография Графических Плакатов, входящих в состав Фондов Госбиблиотеки имени Сечени, Библиография Математических Трудов Яноша Бояи и т. д.

Музыкальное отделение, как и прежде, составило материал венгерского отношения для указателя «Répertoire International des sources Musicales». В отношении библиографий осуществлялся систематический обмен карточками с библиотеками стран — участниц Библиографической Конференции в Варшаве в 1957 году.

Обслуживание читателей, справочно-библиографическая работа

Ни в 1961, ни в 1962 году по числу посетителей не был достигнут уровень 1960 года, главным образом потому, что по различным причинам важнейшие читательные залы были закрыты. Несмотря на это, выдача литературы за указанный период по количеству была больше, чем в прежнее время. Количество посетителей Отделения журналов и газет а также и специальных фондов находилось примерно на уровне прежнего периода. Достойна внимания исследовательская работа, проводившаяся с 1961 по 1962 год в различных отделах Библиотеки.

Обеспечен свободный доступ к фондам количеством около 2000 томов в общем читальном зале, имеющем много посетителей. Во всех помещениях Госбиблиотеки, посещаемых читателями, установлено современное электрическое освещение, а помещения справочно-библиографического отдела оснащены новой мебелью. Система выдачи поставлена также на новые начала, обеспечивая этим преимущества обслуживания читателей.

Сотрудники Справочно-библиографического отдела, удовлетворяя повышенным запросам, составляли справки либо библиографии. Примерно половина 200 библиографий, составленных в 1962 году, выслана в зарубежные библиотеки.

Устраивались выставки по случаю отдельных годовщин и новые приобретения Госбиблиотеки размещались на видном месте. Ценнейшие рукописи и инкунабулы можно было осмотреть в Отделе рукописей. Известные кодексы «Корвина» были выставлены в соответствующих залах Национального Музея для широкой публики.

В Библиотеке-историческом памятнике в прибалатонском г. Кестхее в 1961 году было 54 768, а в 1962 году 65 000 посетителей. В Библиотеке побывало много иностранных гостей. Среди достижений Библиотеки в Кестхее следует упомянуть то, что она устроила для широкой публики дальнейшие выставочные залы; в саду Библиотеки устраиваются также и концерты, как что Библиотека и ее живописная окрестность привлекали отечественных и зарубежных туристов, побывавших летом на берегу озера Балатон.

Расстановка и хранение библиотечных фондов

Размер складских помещений в период с 1961 по 1962 год сказался весьма недостаточным. Положение в некоторой степени облегчилось тем, что в распоряжение Госбиблиотеки были предоставлены помещения соседнего здания, в которых хранились редко используемые материалы. Склад устанавливается также и во дворе того же здания; работа по сооружению склада к концу 1962 года продвинулась вперед. В новом складе будут храниться различные материалы. Впрочем предусмотрено переорганизовать всю систему хранения, с учетом методов хранения фондов в новом здании Госбиблиотеки. Хранение отдельных фондов будет также переорганизовано, в связи с чем будет обеспечена дальнейшая площадь хранения несколько тысяч экземпляров траурных сообщений, открыток, карт и т. д.

В отношении переплета книг и журналов в собственной переплетной мастерской Госбиблиотеки были достигнуты результаты, непревышающие результатов прежних годов. Некоторые недочеты в переплете газет объясняются недостатком современного технического оснащения.

Отделение микрофильмов продолжало работу по съемкам редких и чрезвычайно ценных материалов Библиотеки и фонд Отделения составил около 2500 катушек микрофильмов. Отделение микрофильмов работало также и для Отделения междубиблиотечного абонементов и удовлетворяло запросы внешних заказчиков.

Междубиблиотечные службы

Отделение обязательного экземпляра обработало более чем 1600 тысяч экземпляров с 1961 по 1962 год. Около 20% обработанной литературы вошло в фонды Госбиблиотеки Сечени, а оставшийся материал распределен между остальными венгерскими библиотеками или же использован для целей обмена.

Отделение сводного каталога книг достигло тоже определенных результатов, хотя к планированию реорганизации работы Отделения еще не дошло. За вышеуказанные два года было зарегистрировано около полумиллиона названий, сообщенных 150-ти библиотеками, участвующими в системе сводного каталога книг. Одним из важнейших результатов в работе Госбиблиотеки было опубликование «Сводного указателя иностранных книг, приобретенных библиотеками Венгрии». Сводный указатель иностранных книг издавался ежемесежно, начиная с 1962 года, в двух сериях, по естественным и общественным наукам. В Сводный указатель включено 87 720 названий с указанием места нахождения литературы. Библиотекой был издан также «Список текущих иностранных журналов в библиотеках Венгрии», охватывающий 13 000 иностранных периодических изданий, выпускаемых библиотеками Венгрии. Данный Список пользуется большой важностью.

Отделение международного обмена изданиями Библиотеки отправило 30 000 книг и 5000 томов периодики в адрес 400 библиотек, входящих в систему обмена. От этих же библиотек было получено приблизительно столько же материала. Прибывший материал был распределен среди библиотек Венгрии. В отделении международного обмена изданиями имеется список около 200 венгерских библиотек и учреждений, входящих в систему обмена.

В Отделение междубиблиотечного абонементов поступило за указанный период около 30 000 запросов и они на 90% были успешно удовлетворены. Отделение поддерживает плодотворные связи с важнейшими зарубежными библиотеками. В настоящее время в стадии подготовки находится новое положение относительно междубиблиотечного абонементов.

Отделение распределения фондов распределило с 1961 по 1962 год около 250 000 томов национализированных фондов, часть которых была использована для международного обмена.

Количество излишнего в отдельных библиотеках Венгрии материала немного сократилось. Все же в фонды этого библиотечного участка поступило около 80 000 томов.

В круг обязанностей Отделения распределения фондов входит также и проверка уставших книг в библиотеках Венгрии.

Report on the activity of the National Széchényi Library in 1961 and 1962

Only one yearbook was published for the period 1961—1962, accordingly the activity exercised by the Library in these two years is described together. In both years the National Library was able to cope with its manifold tasks successfully. Almost 300,000 bibliographical units were acquired, 160,000 readers were served with 1,210,000 items, nation-wide services were operated, bibliographies and other learned material published, etc. Besides fulfilling actual plans, numerous innovations were carried out and many working processes renewed.

As these two years brought the Library closer to the time when it was to move into its new home, a part of the former royal castle in the fortress of Buda, it became apparent that old working methods should be abandoned and modern ones introduced, and that serious preparatory work should be done, such as building up of new catalogues, establishing of a new large open-shelf reading-room reference library, working out new storage methods, etc. Unfortunately, owing to shortage of staff and storage area, only modest progress could be made during the two years under report. However, many other new achievements and improvements can be registered, some details of which are outlined as follows.

Acquisitions

157,000 bibliographical units were added to the Library's collections in 1961, 170,000 in 1962, the main source, as in the past, having been the legal copyright deposits (about 66%), the remainder having come from purchase, gifts and exchanges. About 50% of the additions were posters, small-prints and the like, the acquired books were 53,000 volumes in 1961 and 43,000 volumes in 1962. In 1962 the number of manuscripts acquired was doubled. Among the new additions to the Library's collection there were 11 incunables, about 200 16th century books and numerous other rare or old books, periodicals, as well as various kinds of printed works (music, maps, etc.).

In general the acquisition work was further improved; compared with past years more Hungarica were acquired and many gaps could be filled with regard to material from the neighbouring countries lacking from our collections. The two-copy system of legal deposit was restricted to one copy for material of minor importance, the registration of incoming material was completely reorganized.

Cataloguing

According to the new system introduced in 1960 the legal deposit copies surrendered to the Library were catalogued by the Bibliographical Division, the rest by the Processing Division. Working methods were improved by the latter division, inasmuch as two simultaneous processing systems were introduced: one for urgent, the other for less urgent material. The reorganization of the subject catalogue and the duplication of the alphabetical service catalogue did not proceed according to plan. We have not yet succeeded in introducing the planned change in the system of reproducing catalogue cards. However, numerous smaller improvements and more efficient working methods were introduced in the cataloguing and classifying work during the two years under report. The Music Division compiled a new catalogue to give urgently needed information about material in its holdings, the Division of Manuscripts continued to work on its union list of manuscripts and the catalogues of Latin and German manuscripts. The Union Catalogue of Hungarian Incunables was almost completed by the end of 1962.

Bibliographical work

The most important achievement in this field was the reorganization in the editing of the Hungarian National Bibliography: from 1961 onwards it was published every fortnight instead of once a month, as formerly. The Library took over the reproducing work itself. From among the retrospective national bibliographies, the *Régi Magyar Könyvtár* (Old Hungarian Library) covering the period 1473—1711 was enlarged by numerous recently found items, preparatory to re-editing the complete work. The period 1945—1960, though

taken care of by the monthly issues, was cumulated, the corresponding publication, to give a complete picture of postwar Hungarian book production, will go to press in 1963. The Repertory of Hungarian Periodicals, a monthly issue, appeared regularly during the period under report. As an addition to the national bibliographies, the second volume of the Bibliography of Hungarian Bibliographies was compiled with financial assistance granted by UNESCO, published in 1963.

Besides the national bibliographies, the Library published also special ones, such as the Bibliography of Theatre Almanachs, Bibliography of Graphic Posters in the holdings of the National Széchényi Library, Bibliography of the works of the mathematician János Bolyai, etc.

The Music Division, as before, compiled the Hungarian contribution to the "Répertoire International des Sources Musicales". There was a regular exchange of bibliographical entries with the countries that participated in the Bibliographical Conference at Warsaw in 1957.

Reader and Reference Service

Neither in 1961 nor in 1962 did the number of visitors attain the attendance of 1960, chiefly because the main reading rooms were closed for a longer period than in the preceding years. However, the total number of units used increased in the two years. The number of readers visiting the Periodicals Division and the Special Collections was approximately the same as in the past. Special mention must be made of the important research work in progress in the divisions throughout the period under review.

A new open-shelf library, consisting of about 2,000 volumes, was set up in the main reading room; it was used by readers to a great extent. The whole area of the Library where readers were accommodated, was equipped with modern electric lighting, new furniture was installed in the rooms of the Reference Service. The lending system was also reorganized to advantage.

Written references or occasional bibliographies were compiled by the collaborators of the Reference Service to an ever increasing extent. Almost half of the 200 bibliographies compiled in 1962 was furnished to libraries abroad.

Exhibitions, dedicated to special anniversaries, were arranged and the Library's new acquisitions were constantly on show. The most valuable manuscripts and incunables could be seen in the Division of Manuscripts. The famous Corvina manuscripts were also specially exhibited to the great public in the appropriate halls of the National Museum.

The museum-type Library in Keszthely near Lake Balaton registered 54,768 visitors in 1961 and 65,000 in 1962. Numerous visitors came from abroad. The Keszthely Library succeeded in opening up additional exhibition halls for the benefit of the public; also special concerts were arranged in the gardens, so that the Library and its surroundings became a real attraction for sight-seers from Hungary and abroad who visited the Lake during the summer.

Storage, preservation of stocks

The extreme shortage of storage space increased during the years under report. The situation was slightly mitigated by opening up, for the use of storage space, a part of one of the annex-buildings, where rarely used material was then appropriately stored. The courtyard of the same building was designated for the purpose of constructing stack rooms on the site, construction was well advanced by the end of 1962. It was hoped that some space would be gained thereby for the stacking of material of different types. The reorganization of the whole storage system was taken in hand, preparatory to the planned stack systems in the new home of the Library. The Special Collections, too, re-arranged some parts of their holdings, so f. i. additional space was found for the storing of many thousands of death announcements, postcards, maps, etc. Only a slight increase could be registered in the number of books and periodicals bound by our bindery as compared to previous years; particularly the binding of newspapers caused grave difficulties in spite of the new technical equipment purchased for the binding-shop. The Microfilm Division continued its micro-recording work of the Library's own rare and valuable materials, such as books, manuscripts and journals and increased its collection by about 2,500 reels of microfilms; in addition, the Division operated its microfilm service for the Inter-Library Loan Division and maintained a satisfactory photo-service for applicants.

Inter-library services

The *Copyright Deposit Service* handled more than 1,600,000 items in these two years. About 20% went to the National Library's own collections, the rest was distributed among other Hungarian libraries or used for exchange purposes. The Service continued to extend its activity to printing-shops up till then not participating in the deposit service. The *Union Catalogue of Books* improved its functions, although a general reorganization did not take place. In the two years about half a million entries were submitted by about 50 participating libraries. One of the most important achievements of the Library was the publication of the Central List of Foreign Books Acquired by Hungarian Libraries, of which two series were regularly issued every month as of 1962: the natural science and the social science series. 87,720 items were listed with indication of the location. Another important publication, listing 13,000 foreign periodicals subscribed by to Hungarian libraries, which was first published in the period under review, was the List of Current Foreign Periodicals in Hungarian Libraries.

The Hungarian Service of International Exchange forwarded about 30,000 books and 5,000 volumes of periodicals to 400 exchange partners of the Library, receiving approximately the same volume of material from abroad. The incoming material was distributed among Hungarian libraries. The Service kept a nation-wide register on the exchanges conducted by 200 libraries and institutions in the country. *The Inter-library Loan Service* received about 30,000 requests in the two years, from which 90% were successfully settled. The Loan Service maintained excellent relations with the most important libraries in the field abroad. A new decree regarding inter-library loans was prepared. *The Book Distributing Division* continued to distribute old books: in the two years abt. 250,000 volumes were given to Hungarian libraries; a certain part of these old books was also used for international exchanges. The volume of surplus material surrendered by the Hungarian Libraries to the Distributing Division had to be restricted, nevertheless 80,000 volumes were accepted. The Book Distributing Division was also responsible for supervising the storage places for used paper in the country.